Pojęcia kluczowe: *generatywna sztuczna inteligencja, adwokat, niezależność zawodowa, samodzielność osądu, etyka adwokacka, odciążenie poznawcze, stosowanie prawa*

Piotr F. Piesiewicz, Krzysztof Wojdyło

Wpływ narzędzi sztucznej inteligencji na samodzielność osądu adwokata. Wyzwania etyczne i poznawcze związane z automatyzacją czynności zawodowych

Abstrakt

Artykuł analizuje wpływ narzędzi generatywnej sztucznej inteligencji na samodzielność osądu adwokata w modelu decyzyjnym stosowania prawa. Zestawia statystyczny charakter systemów GenAI ze złożonością rozumowania prawniczego oraz omawia odciążenie poznawcze i bierność metapoznawczą. Wskazuje, że delegowanie czynności analitycznych może osłabiać osobisty udział adwokata, co wymaga wzmocnienia ochrony swobody, niezależności i interesu klienta w KEA.

I. Wstęp

Wykorzystywanie narzędzi opartych na generatywnej sztucznej inteligencji (dalej: GenAI) w praktyce prawniczej nie jest już zagadnieniem hipotetycznym. Wyniki badań empirycznych przeprowadzonych wśród polskich prawników[1] wskazują jednoznacznie, że technologie te stały się elementem warsztatu pracy prawnika, również w odniesieniu do czynności wykonywanych w ramach zawodu adwokata. Jednocześnie skala i sposób ich wykorzystania ujawniają istotną dysproporcję pomiędzy praktyką zawodową a stopniem normatywnego uporządkowania tego zjawiska na gruncie zasad etyki adwokackiej. Z Raportu LegalTech 2025, obejmującego badanie przeprowadzone wśród 258 prawników wykonujących zawód w kancelariach oraz w strukturach *in house*, wynika, że około 40% respondentów korzysta z narzędzi opartych na GenAI w swojej pracy zawodowej. Co istotne, wykorzystanie to dotyczy przede wszystkim czynności pomocniczych, takich jak tłumaczenia, redagowanie projektów pism i umów, analiza treści dokumentów czy sporządzanie streszczeń. Jednocześnie sztuczna inteligencja

1 Raport LegalTech 2025, https://www.beck.pl/wp-content/uploads/2025/05/LTF_raport_2025__www.pdf (dostęp: 13.01.2025 r.).

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

pozostaje na ostatnim miejscu wśród narzędzi codziennego użytku prawników pracujących w kancelariach, natomiast jest wykorzystywana niemal dwukrotnie częściej przez prawników zatrudnionych w przedsiębiorstwach. Dane te wskazują, że GenAI funkcjonuje obecnie jako narzędzie wspomagające, a nie decyzyjne, jednak jej obecność w procesie wykonywania czynności zawodowych adwokata ma już charakter trwały. Na szczególną uwagę zasługuje jednak fakt, że zdecydowana większość prawników korzysta z narzędzi opartych na GenAI w warunkach braku jakichkolwiek formalnych zasad regulujących ich użycie. Ponad trzy czwarte respondentów wskazuje, że w ich miejscu pracy nie wprowadzono regulaminów ani wytycznych dotyczących korzystania z GenAI, a jedynie niewielki odsetek badanych faktycznie funkcjonuje w ramach wewnętrznych polityk w tym zakresie. Jednocześnie aż 45% prawników deklaruje korzystanie z bezpłatnych wersji narzędzi GenAI, które co do zasady nie zapewniają gwarancji poufności wprowadzanych danych[2].

Przywołane wyniki badań empirycznych stanowią podstawę do sformułowania problemu badawczego odnoszącego się do tego, czy oraz w jakim zakresie korzystanie z narzędzi GenAI przez adwokatów wpływa na czynności poznawcze składające się na uczestnictwo w procesie stosowania prawa, a w konsekwencji – czy ewentualne zakłócenie tych czynności może prowadzić do naruszenia podstawowych zasad etyki adwokackiej, w szczególności niezależności, samodzielności lub ochrony interesów klienta. Celem badań jest zatem identyfikacja i analiza wpływu GenAI na wykonywanie czynności zawodowych adwokata oraz określenie, w jakim zakresie zmiany procesów poznawczych mogą oddziaływać na realizację obowiązków wynikających z zasad etyki adwokackiej. Autorzy przyjmują hipotezę, że korzystanie z narzędzi GenAI może zmieniać sposób myślenia i podejmowania decyzji przez adwokata, oddziałując na samodzielność osądu, a w konsekwencji zagrażając wartościom właściwym temu zawodowi. Przedmiotem analizy jest więc określenie charakteru i zakresu tych oddziaływań, identyfikacja ryzyk oraz wskazanie zasad etyki adwokackiej szczególnie narażonych na naruszenie. W pierwszej kolejności omówiona zostanie probabilistyczna natura systemów GenAI oraz zagadnienia procesów kognitywnych w stosowaniu prawa, co pozwoli wyjaśnić problem redukcjonizmu ontologiczno-kognitywnego. Następnie przeanalizowany zostanie wpływ tych narzędzi na samodzielność osądu adwokata, w szczególności w kontekście odciążenia poznawczego, osłabienia krytycznego myślenia oraz bierności metapoznawczej. W dalszej części ocenione zostanie oddziaływanie GenAI na udział adwokata w decyzyjnym modelu stosowania prawa.

2 Raport LegalTech 2025, https://www.beck.pl/wp-content/uploads/2025/05/LTF_raport_2025__www.pdf (dostęp: 13.01.2025 r.).

II. Statystyczna natura GenAI wobec stosowania prawa

II.I. Probabilistyczna natura systemów GenAI

Systemy GenAI są systemami maszynowymi i to przede wszystkim ta okoliczność determinuje sposób ich działania oraz ich możliwości. Istotą działania takich systemów jest dokonywanie operacji obliczeniowych na symbolach, do czego wykorzystywany jest zarówno komponent sprzętowy (elementy fizyczne systemu), jak i komponent w postaci oprogramowania[3]. Określone treści wprowadzane do maszyny w celu przetworzenia (tzw. *input*) zostają zamienione na ciąg formalnych symboli, które następnie podlegają obliczeniom zgodnie z określonym algorytmem. Wynik tych obliczeń (tzw. *output*) jest następnie zamieniany na formę czytelną dla odbiorcy. Inputem może być praktycznie wszystko, co jest zamienialne na formalne symbole, którymi operuje maszyna obliczeniowa. Dotyczyć to może obrazu, dźwięku oraz – co pokazały ostatnie osiągnięcia w postaci modeli językowych (tzw. *Large Language Models* – LLM) – języka naturalnego. To właśnie modele językowe są narzędziami GenAI szczególnie relewantnymi z perspektywy zawodu adwokata. Stosowanie prawa polega bowiem w dużej mierze na pracy z językiem naturalnym.

W ramach modeli językowych input w postaci treści wyrażonej w języku naturalnym jest zamieniany przez maszynę na ciąg symboli (tokenów)[4]. Proces obliczeniowy polega w tym przypadku, w bardzo dużym uproszczeniu, na realizacji algorytmu, którego celem jest ustalenie, na zasadzie probabilistycznej, kolejnych tokenów w outpucie generowanym przez system[5]. Algorytm bierze przy tym pod uwagę zadanie przedstawione przez użytkownika w ramach inputu (określane jako tzw. *prompt*). W efekcie w modelach językowych output stanowi zestaw słów, które w sposób najpełniejszy odpowiadają statystycznym powiązaniom oraz skojarzeniom odzwierciedlonym w parametrach modelu wytworzonych uprzednio w wyniku trenowania algorytmu na dużych

3 Maszynową naturę systemów sztucznej inteligencji podkreśla również definicja systemów GenAI zawarta w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13.06.2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828 (akt w sprawie sztucznej inteligencji) – tekst mający znaczenie dla EOG (Dz.U. UE. L. z 2024 r. poz. 1689) oraz w Wytycznych Komisji w sprawie definicji systemu sztucznej inteligencji ustanowionej rozporządzeniem (UE) 2024/1689 (akt w sprawie sztucznej inteligencji), https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/118635 (dostęp: 13.02.2026 r.).

4 H. Naveed, A. Ullah Khan, S. Qiu, M. Saqib, S. Anwar, M. Usman, N. Akhtar, N. Barnes, A. Mian, *A Comprehensive Overview of Large Language Models*, arXiv 2023, s. 4, https://doi.org/10.48550/arXiv.2307.06435

5 H. He, W. J. Su, *A Law of Next Token Prediction in Large Language Models*, arXiv 2024, s. 2, https://doi.org/10.48550/arXiv.2408.13442; H. Surden, *ChatGPT, GenAI Large Language Models, and Law*, „Fordham Law Review" 2024/92, s. 1953–1954, https://fordhamlawreview.org/wp-content/uploads/2024/03/Vol.-92_Surden-1941-1972.pdf (dostęp: 13.02.2026 r.).

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

zbiorach danych[6]. Dzięki osiągnięciom współczesnej inżynierii skala, tempo oraz złożoność dokonywanych procesów obliczeniowych są bezprecedensowe. Maszyny mogą być uczone na ogromnych zbiorach danych i budować modele powiązań i zależności pomiędzy słowami składające się z miliardów parametrów. To pozwala na generowanie logicznych, spójnych oraz kontekstowo relewantnych outputów.

Używane aktualnie przez prawników modele językowe działają w oparciu o opisane powyżej mechanizmy. Treści wytworzone przez maszynę (output) są więc wynikiem bardzo złożonych obliczeń opartych na prawidłach statystycznych. Maszyna generuje rozkład słów, który jest najbardziej relewantny z uwagi na zadany prompt, uwzględniając siatkę i wagi powiązań ustalonych w ramach danego modelu językowego. Sposób działania modeli językowych tłumaczy również istnienie tzw. halucynacji. Są to przypadki, w których wynik obliczeń statystycznych nie jest zgodny z rzeczywistością (czyli np. system wskazuje, że określona zasada wynika z przepisu x, tymczasem faktycznie wynika ona z przepisu y). Jakkolwiek wraz z rozwojem narzędzi GenAI liczba halucynacji spada, wydają się one immanentną cechą systemów opartych na paradygmacie statystycznym[7]. Rozwój systemów GenAI jest bardzo dynamiczny i może prowadzić do pojawienia się nowych paradygmatów architektonicznych. Na potrzeby niniejszych rozważań punktem odniesienia pozostają jednak modele językowe dostępne w chwili pisania tekstu.

II.II. Złożoność procesów kognitywnych w stosowaniu prawa

Rekonstrukcja procesów kognitywno-intelektualnych towarzyszących stosowaniu prawa jest przedmiotem licznych badań. Na potrzeby niniejszego opracowania wystarczające jest wskazanie najważniejszych elementów rozumowania prawniczego akcentowanych we współczesnej literaturze. W pierwszej kolejności warto zwrócić uwagę na szczególną cechę rozumowania prawniczego polegającą na trudności w zredukowaniu tego rozumowania do sztywnych ram zamkniętych formuł logiczno-matematycznych. Wynika to z faktu, że prawo pozostaje otwarte na podlegające ciągłym zmianom konteksty znaczeniowe, w których jest osadzone[8]. Jakkolwiek rozumowanie prawnicze podlega oczywiście pewnym regułom logicznym, to jego przedmiotem, przynajmniej w pewnym zakresie, są elementy znaczeniowo otwarte, które nie poddają się łatwo dążeniom do obiektywizacji charakterystycznym dla metodologii nauk matematycznych. Stosowanie prawa, o ile nie ograniczymy go do wąsko pojętego

6 P. Peykani, F. Ramezanlou, C. Tanasescu, S. Ghanidel, *Large Language Models: A Structured Taxonomy and Review of Challenges, Limitations, Solutions, and Future Directions*, „Applied Sciences" 2025/15, s. 3, https://doi.org/10.3390/app15148103

7 A. F. Ferraris, D. Audrito, L. Di Caro, C. Poncibò, *The architecture of language: Understanding the mechanics behind LLMs*, „Cambridge Forum on GenAI: Law and Governance" 2025/1, s. 14–15, https://doi.org/10.1017/cfl.2024.16

8 M. Koszowski, *Why Legal Reasoning Has to Be Unique*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu" 2017/7, s. 328, https://doi.org/10.14746/ppuam.2017.7.20

legalizmu, jest również procesem, który stara się uwzględniać szeroki kontekst, w jakim się odbywa (m.in. uwzględniać wartości, elementy kulturowe, praktyki społeczne etc.)[9].

W literaturze wskazuje się także na różnorodność procesów kognitywnych składających się na rozumowanie prawnicze. Nie polega ono bynajmniej jedynie na procesach kognitywnych związanych z analizą języka naturalnego. W tym kontekście podkreśla się m.in. praktyczne znaczenie takich elementów, jak intuicja czy symulacje mentalne, które odgrywają niekiedy fundamentalną rolę w tworzeniu precedensów i przełamywaniu utartych schematów rozumowania[10]. Co istotne, procesy te nie zawsze są uświadomione. Również analiza tekstu, będąca jednym z najważniejszych procesów kognitywnych w wykonaniu prawników, jest bardzo złożona. Oprócz operacji w warstwie syntaktycznej tekstu (np. badaniu logicznej zależności pomiędzy poszczególnymi elementami tekstu prawnego) obejmuje także skomplikowane operacje w wymiarze semantycznym, w szczególności takie elementy jak egzemplifikacja, parafraza czy tzw. osadzanie[11].

Rozumowaniu prawniczemu towarzyszą także różnego rodzaju heurystyki i reguły logiczne, w tym, przykładowo, budowanie analogii[12]. Reguły te powodują, że rozumowanie prawnicze nie jest chaotycznym przetwarzaniem informacji, lecz ustrukturyzowanym procesem, który może przewidywać np. określoną hierarchię procesów myślowych lub określoną sekwencję procesów na osi czasu.

II.III. Zestawienie natury systemów GenAI z rozumowaniem prawniczym

Skonfrontowanie sposobu działania aktualnie dostępnych narzędzi GenAI oraz naszej wiedzy o procesach kognitywno-intelektualnych człowieka pozwala dostrzec zasadnicze różnice, które między nimi zachodzą. Pomimo niewątpliwych i imponujących osiągnięć w zakresie inżynierii GenAI człowiek nadal zachował zdolność postrzegania rzeczywistości w sposób znacznie bardziej zróżnicowany i bogatszy niż maszyna obliczeniowa.

Ograniczenia maszyny są dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, zakres pola poznawczego maszyny jest ograniczony do tego, co było przedmiotem inputu, oraz trenowania modelu, a także do tego, co jest przedmiotem prompta. Dla maszyny całość

9 M. Hildebrandt, *The Future of Computational Law in the Context of the Rule of Law*, „Journal of Cross-disciplinary Research in Computational Law" 2024/2, s. 4, https://journalcrcl.org/crcl/article/view/63 (dostęp: 13.02.2026 r.).

10 B. Brożek, *Umysł prawniczy*, Kraków 2024, s. 17–18; M. Koszowski, *Why Legal Reasoning Has to Be Unique*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu" 2017/7, s. 331, https://doi.org/10.14746/ppuam.2017.7.20; M. Jakubiec, *Metaphorical Simulation and Legal Reasoning: Discovering the Legal Unconscious* (w:) *Legal Reasoning and Cognitive Science: Topics and Perspectives*, red. M. Brigaglia, C. Roversi, „Diritto & Questioni pubbliche", Special Publication, August 2023, s. 119–130.

11 B. Brożek, *Umysł prawniczy…*, s. 17–18.

12 E. L. Rissland, K. D. Ashley, R. P. Loui, *AI and Law: A Fruitful Synergy*, „Artificial Intelligence" 2003/150, s. 1–15, https://doi.org/10.1016/S0004-3702(03)00122-X

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

rzeczywistości sprowadza się do ciągu symboli, które wprowadzono do systemu. Maszyny są agnostyczne względem faktów, wiedzy, znaczeń, motywacji, celów, nie posiadają żywego doświadczenia rzeczywistości[13]. Jakkolwiek imponujące są zbiory danych, które służą do trenowania narzędzi GenAI, należy podkreślić, że są to wyłącznie dane dotyczące tych wycinków rzeczywistości, które zostały odpowiednio skwantyfikowane i zamienione na symbole przetwarzane przez maszynę. Ten zbiór danych, jakkolwiek duży by nie był, na pewno nie obejmuje aktualnie wszystkiego, co składa się na rzeczywistość, która może być postrzegana przez człowieka. W przypadku systemów GenAI występuje więc zjawisko, które wyłącznie na potrzeby niniejszej pracy będziemy określać jako redukcjonizm ontologiczny. Rzeczywistość „widziana" z perspektywy maszyny jest zredukowana w tym znaczeniu, że obejmuje tylko to, co zostało skwantyfikowane na potrzeby trenowania algorytmu, oraz to, co zostało skwantyfikowane na potrzeby konkretnego prompta.

Drugi rodzaj ograniczenia będziemy określać jako redukcjonizm kognitywny. Polega on na ograniczonym, w porównaniu z analogicznym procesem w wykonaniu człowieka, sposobem przeprowadzania procesu „rozumowania". Działanie modeli językowych opiera się na obliczeniach statystycznych, a więc na bardzo specyficznym sposobie przetwarzania danych w postaci matematyczno-logicznych symboli. Jakkolwiek w przypadku modeli językowych przedmiotem inputu jest tekst, jest on przetwarzany wyłącznie w sposób obliczeniowy. Tym samym systemy GenAI nie są w stanie przeprowadzić procesów, których istota nie ogranicza się wyłącznie do obliczeń matematycznych.

Człowiek jest zdolny do przekroczenia wskazanych powyżej ograniczeń. Stwierdzenie to odnosi się w sposób szczególny do rozumowania prawniczego. W ramach stosowania prawa prawnik postrzega również te obszary rzeczywistości, które z uwagi na redukcjonizm ontologiczny są niedostępne maszynom. Posiada zdolność uchwycenia i zrozumienia szerszego kulturowego, ideowego, moralnego, politycznego oraz ekonomicznego kontekstu sytuacji klienta. Ten kontekst - o ile w ogóle jest - dostępny maszynom jedynie w bardzo ograniczonym stopniu. Prawnik jest również zdolny do empatii rozumianej jako umiejętność wczucia się w subiektywną perspektywę klienta, w celu odpowiedniego zidentyfikowania jego potrzeb, motywacji, celów oraz interesów. Innymi słowy, w ramach swoich procesów kognitywnych człowiek jest zdolny do integralnego spojrzenia na rzeczywistość, która, widziana z tej perspektywy, obejmuje również elementy, które nie są łatwo kwantyfikowalne i tym samym nie są dostępne maszynom[14].

13 P. Peykani, F. Ramezanlou, C. Tanasescu, S. Ghanidel, *Large Language Models…*, s. 3, 29, 32.

14 J. Lai, W. Gan, J. Wu, Z. Qi, P. S. Yu, *Large Language Models in Law: A Survey*, arXiv 2023, s. 10, https://doi.org/10.48550/arXiv.2312.03718

III. Wpływ narzędzi GenAI na samodzielność osądu adwokata

Korzystanie z narzędzi GenAI w pracy adwokata przynosi wymierne korzyści w zakresie efektywności, ale równocześnie może prowadzić do przesunięcia ciężaru analizy z prawnika na system oparty na modelu statystycznego przetwarzania danych, a więc obciążony wspomnianym redukcjonizmem ontologicznym i poznawczym. Z perspektywy deontologicznej kluczowe jest zatem nie samo użycie narzędzia, lecz zakres funkcji poznawczych, które są mu delegowane, oraz to, czy adwokat zachowuje realną kontrolę nad rozumowaniem i oceną prawną. W dalszej części tekstu analizujemy przykładowe mechanizmy takiego przesunięcia, w szczególności odciążenie poznawcze oraz związane z nim osłabienie krytycznego myślenia, bierność metapoznawczą i ryzyka dla rzetelnej realizacji obowiązków zawodowych.

III.I. Odciążenie poznawcze jako potencjalny skutek korzystania z narzędzi GenAI

W literaturze z zakresu nauk kognitywnych pojęcie *cognitive offloading* odnosi się do sytuacji, w której podmiot intencjonalnie wykorzystuje działania fizyczne lub elementy środowiska zewnętrznego w celu ograniczenia zakresu własnego przetwarzania informacji, a tym samym zmniejszenia obciążenia poznawczego towarzyszącego realizacji określonego zadania. Termin ten można tłumaczyć jako „przesunięcie poznawcze" lub „odciążenie poznawcze". Istotą tego zjawiska nie jest samo użycie narzędzia, lecz przeniesienie części procesów myślowych poza umysł jednostki, na ciało lub na zewnętrzne artefakty, co pozwala kompensować naturalne ograniczenia ludzkich zdolności poznawczych, w szczególności w zakresie pamięci, uwagi oraz analizy złożonych informacji[15]. Tak rozumiane odciążenie poznawcze polega więc na świadomym przekazaniu części czynności analitycznych narzędziom zewnętrznym w celu zmniejszenia własnego wysiłku intelektualnego. Skutkuje to ograniczeniem zakresu informacji przetwarzanych bezpośrednio przez daną osobę i umożliwia skoncentrowanie się na innych elementach zadania. Nie jest to jednak wyłącznie kwestia organizacji pracy, lecz mechanizm, który może realnie wpływać na sposób formułowania ocen i podejmowania decyzji. W zawodzie adwokata, opartym na samodzielnym osądzie i osobistej odpowiedzialności, zjawisko to nabiera szczególnego znaczenia, zwłaszcza w kontekście korzystania z narzędzi GenAI i ich potencjalnego wpływu na niezależność analizy prawnej. W kontekście powyższego należy rozważyć, czy i w jakim zakresie korzystanie z GenAI może wpłynąć na wykonywanie zawodu adwokata,

15 E. F. Risko, S. J. Gilbert, *Cognitive offloading*, „Trends in Cognitive Sciences" 2016/20, s. 676, https://doi.org/10.1016/j.tics.2016.07.002; X. Hu, L. Luo, S. M. Fleming, *A role for metamemory in cognitive offloading*, „Cognition" 2019/193, art. 104012, https://doi.org/10.1016/j.cognition.2019.104012

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

w szczególności należy się zastanowić, czy zjawisko to może implikować negatywne skutki dla wykonywania zawodu adwokata.

III.I.I. Krytyczne myślenie

W literaturze wskazuje się także na istnienie zależności pomiędzy intensywnością korzystania z narzędzi opartych na GenAI a poziomem krytycznego myślenia użytkowników. Zależność ta ma charakter negatywny, co oznacza, że częstsze korzystanie z GenAI wiąże się z obniżeniem zdolności analizy, oceny oraz refleksyjnego przetwarzania informacji. Badania te nie ograniczają się jednak do wskazania samej korelacji, lecz podejmują próbę wyjaśnienia jej przyczyn. Jako mechanizm pośredniczący wskazuje się odciążenie poznawcze, polegające na przenoszeniu części procesów myślowych na system technologiczny, co może prowadzić do ograniczenia aktywnego zaangażowania własnych kompetencji analitycznych[16]. Wyniki badań wskazują, że korzystanie z narzędzi GenAI sprzyja przenoszeniu istotnych elementów procesu poznawczego na systemy zewnętrzne. Użytkownicy delegują na GenAI selekcję i wstępną interpretację informacji, porządkowanie argumentów oraz formułowanie syntetycznych wniosków, co prowadzi do ograniczenia zakresu ich własnego, aktywnego przetwarzania poznawczego. Odciążenie poznawcze stanowi w tym ujęciu mechanizm wyjaśniający, gdyż to ono tłumaczy obserwowany spadek poziomu krytycznego myślenia przy intensywnym korzystaniu z narzędzi GenAI[17]. Należy podkreślić, że dane empiryczne nie wskazują na zastąpienie zdolności poznawczych przez GenAI, lecz na stopniowe osłabienie ich aktywnego wykorzystywania. Erozja umiejętności analitycznych ma charakter stopniowy i przejawia się w zmniejszeniu częstotliwości oraz intensywności samodzielnego myślenia krytycznego w sytuacjach, w których dostępne jest łatwe wsparcie technologiczne[18].

Przenosząc powyższe ustalenia na grunt wykonywania zawodu adwokata, należy zauważyć, że relacja pomiędzy korzystaniem z GenAI a erozją umiejętności analitycznych nabiera szczególnego znaczenia. Praca adwokata opiera się bowiem na ciągłym wykonywaniu czynności wymagających samodzielnej analizy prawnej, oceny stanu faktycznego, ważenia argumentów oraz formułowania wniosków obarczonych osobistą odpowiedzialnością zawodową. Są to czynności, których nie można sprowadzić wyłącznie do operacji technicznych ani do mechanicznego przetwarzania danych. Jeżeli zatem korzystanie z narzędzi GenAI może prowadzić do odciążania adwokata z procesów analitycznych, a następnie do osłabienia praktyki krytycznego myślenia,

16 M. Gerlich, *GenAI Tools in Society: Impacts on Cognitive Offloading and the Future of Critical Thinking*, „Societies" 2025/15, s. 1, 2, 12, https://doi.org/10.3390/soc15010006

17 M. Gerlich, *GenAI Tools in Society…*, s. 2–3, 14, 16.

18 M. Gerlich, *GenAI Tools in Society…*, s. 5–6, 14.

powstaje ryzyko naruszenia zasady sumienności i gorliwości zawodowej. Erozja umiejętności analitycznych może bowiem skutkować ograniczeniem zdolności do samodzielnej oceny jakości argumentów, dostrzegania niuansów interpretacyjnych oraz identyfikowania ryzyk prawnych, które nie są oczywiste ani schematyczne.

III.I.II. Bierność metapoznawcza (*metacognitive laziness*)

Badania empiryczne dotyczące samoregulacji wskazują, że korzystanie z generatywnej GenAI zmienia sposób pracy nad zadaniem. Na etapie poprawy i weryfikacji rezultatów użytkownicy koncentrują się przede wszystkim na interakcji z systemem GenAI, a w mniejszym stopniu na samodzielnej analizie i ocenie własnych działań. Ograniczeniu ulega także krytyczna refleksja nad dalszym kierunkiem pracy[19]. Jednocześnie samo wsparcie zewnętrzne nie musi osłabiać kontroli nad własnym działaniem. Gdy pomoc ma charakter ludzki albo jedynie porządkuje analizę, użytkownicy częściej dokonują samodzielnej oceny i korekty. Decydujące znaczenie ma więc nie samo istnienie wsparcia, lecz to, czy zastępuje ono proces myślenia, czy jedynie go wspomaga[20]. Na tej podstawie autorzy badania określają to zjawisko jako metapoznawczą bierność, polegającą na przesunięciu odpowiedzialności za kontrolę przebiegu pracy na system GenAI. Osłabia to związek między własnym działaniem a jego oceną. Mechanizm ten odpowiada odciążeniu poznawczemu i nie oznacza braku aktywności intelektualnej, lecz ograniczenie samodzielności w nadzorowaniu własnego rozumowania[21]. Zjawisku temu towarzyszy często mylenie płynności działania z rzeczywistym opanowaniem problemu[22]. Mniejsze zaangażowanie w kontrolę własnej pracy może współwystępować z poprawą krótkoterminowych wyników, lecz nie prowadzi to do lepszego przenoszenia zdobytej wiedzy i umiejętności na nowe sytuacje. Efektywność uzyskiwana dzięki GenAI ma więc charakter doraźny, a nie rozwojowy[23]. W literaturze opisuje się to jako rozbieżność między subiektywnym poczuciem skuteczności a rzeczywistymi efektami poznawczymi, co rodzi ryzyko systematycznego przeceniania własnych kompetencji przy stałym wsparciu technologicznym[24].

Powyższe ustalenia warto odnieść do badań empirycznych nad wykorzystaniem GenAI w praktyce prawniczej. Jedno z badań, obejmujące obserwację osób pełniących

19 Y. Fan, L. Tang, H. Le, K. Shen, S. Tan, Y. Zhao, Y. Shen, X. Li, D. Gašević, *Beware of Metacognitive Laziness: Effects of Generative Artificial Intelligence on Learning Motivation, Processes, and Performance*, „British Journal of Educational Technology" 2025/56, s. 17–19, https://doi.org/10.1111/bjet.13544

20 Y. Fan, L. Tang, H. Le, K. Shen, S. Tan, Y. Zhao, Y. Shen, X. Li, D. Gašević, *Beware of Metacognitive Laziness…*, s. 17–19.

21 Y. Fan, L. Tang, H. Le, K. Shen, S. Tan, Y. Zhao, Y. Shen, X. Li, D. Gašević, *Beware of Metacognitive Laziness…*, s. 17–19.

22 A. Rohilla, *Impact of Excessive GenAI Tool Usage on the Cognitive Abilities of Undergraduate Students: A Mixed Method Study*, „Advance Social Science Archive Journal" 2025/4, s. 2140–2141, https://doi.org/10.55966/assaj.2025.4.1.0115

23 Y. Fan, L. Tang, H. Le, K. Shen, S. Tan, Y. Zhao, Y. Shen, X. Li, D. Gašević, *Beware of Metacognitive Laziness…*, s. 17–19.

24 A. Rohilla, *Impact of Excessive GenAI Tool Usage…*, s. 2140–2141.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

funkcję asystentów prawnych przygotowujących proste, powtarzalne sprawy, wskazuje, że korzystanie z systemów GenAI nie musi prowadzić ani do bezrefleksyjnego polegania na technologii ani do utraty kontroli nad własnym procesem myślenia[25]. W przeprowadzonym badaniu rola systemu GenAI była ściśle ograniczona do czynności pomocniczych, takich jak porządkowanie akt, weryfikacja wymogów formalnych czy wyszukiwanie podobnych spraw. GenAI nie zastępowała analizy prawnej, nie oceniała argumentów ani nie podejmowała rozstrzygnięć. Użytkownicy zachowywali krytyczne podejście do jej podpowiedzi i odrzucali te, które nie miały sensownego uzasadnienia prawnego[26]. Nie doszło tu do przeniesienia odpowiedzialności za tok rozumowania na system GenAI. Decyzje pozostawały po stronie człowieka, a technologia miała wyłącznie charakter pomocniczy. Badanie potwierdza więc, że decydujące znaczenie ma nie samo korzystanie z GenAI, lecz zakres jej zastosowania i to, czy przejmuje funkcje analityczne[27].

Przenosząc te wnioski na grunt wykonywania zawodu adwokata, należy zauważyć, że ryzyko osłabienia autonomicznego osądu pojawia się nie wtedy, gdy GenAI pomaga w organizacji materiału lub wstępnym rozeznaniu sprawy, lecz wówczas, gdy zaczyna zastępować samodzielną analizę prawną i ocenę argumentów.

IV. Wykorzystanie GenAI w stosowaniu prawa a obowiązek ochrony wartości zawodowych

IV.I. Decyzyjny model stosowania prawa

Punktem odniesienia dla dalszych rozważań będzie decyzyjny model stosowania prawa, który w polskiej literaturze przedmiotu wiązany jest przede wszystkim z dorobkiem J. Wróblewskiego[28]. W tym ujęciu stosowanie prawa nie jest pojmowane wąsko jako sam proces wykładni prawa, lecz jako złożony proces intelektualny, obejmujący elementy poznawcze, ocenne oraz argumentacyjne. Jego celem jest nie tylko ustalenie treści normy prawnej, lecz także podjęcie decyzji prawnej oraz jej uzasadnienie[29]. Oznacza to, że w centrum analizy nie znajduje się ani sama wykładnia przepisów, ani przebieg formalnej procedury, lecz ciąg decyzji, które prowadzą do ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy. W ramach modelu decyzyjnego wyróżnia się dwa zasadnicze typy rozumowań: rozumowanie interpretacyjne oraz rozumowanie uzasadniające.

25 D. Kolkman, F. Bex, N. Narayan, M. van der Put, *Justitia ex machina: The impact of an AI system on legal decision making and discretionary authority*, „Big Data & Society" 2024/11, s. 10, https://doi.org/10.1177/20539517241255101

26 D. Kolkman, F. Bex, N. Narayan, M. van der Put, *Justitia ex machina*…, s. 6–8, 10–11.

27 D. Kolkman, F. Bex, N. Narayan, M. van der Put, *Justitia ex machina*…, s. 11.

28 J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988.

29 T. Stawecki, *O celowości rozumowań prawniczych w polskiej teorii prawa i praktyce prawniczej* (w:) *Rozumność rozumowań prawniczych*, red. M. Wyrzykowski, Warszawa 2008, s. 42.

Pierwsze z nich służy ustaleniu znaczenia normy prawnej, drugie natomiast polega na przedstawieniu racji przemawiających za podjętym rozstrzygnięciem lub prezentowanym stanowiskiem[30].

Stosowanie prawa należy więc rozumieć jako proces o charakterze decyzyjnym, realizowany przez organ władzy publicznej wyposażony w kompetencje, którego rezultatem jest wydanie wiążącej decyzji o charakterze indywidualnym i konkretnym, stanowiącej formalny sposób zakończenia danego postępowania[31]. Tak rozumiany model stosowania prawa nie ma charakteru jednorazowego aktu, lecz stanowi rezultat sekwencji decyzji cząstkowych, które do niej prowadzą. W procesie tym można wyróżnić: decyzję walidacyjną, polegającą na rozstrzygnięciu o obowiązywaniu normy prawnej, decyzję interpretacyjną dotyczącą ustalenia jej znaczenia, decyzję podejmowaną w postępowaniu dowodowym, odnoszącą się do ustalenia faktów, oraz decyzję co do wyboru konsekwencji prawnych, jakie w świetle normy powinno wywołać zachowanie jej adresata. Dopiero łączne ujęcie tych rozumowań pozwala uchwycić strukturę rozstrzygnięcia jako aktu stosowania prawa[32]. Każdy z tych etapów wiąże się z ocenami i wyborami wartościującymi[33], którymi mogą być przykładowo: pewność, legalność, skuteczność, słuszność, sprawiedliwość[34].

IV.II. Rola adwokata w decyzyjnym modelu stosowania prawa

W przedstawionym modelu stosowania prawa adwokat funkcjonuje jako profesjonalny uczestnik procesu, który może oddziaływać na treść tych rozumowań, choć – co oczywiste – nie wydaje decyzji końcowej. W odniesieniu do decyzji walidacyjnej adwokat uczestniczy w rozumowaniach zmierzających do ustalenia właściwej podstawy normatywnej rozstrzygnięcia. Obejmuje to zarówno wskazywanie obowiązujących norm prawnych, jak i argumentowanie na rzecz ich zastosowania lub wyłączenia w konkretnej sprawie, np. w sytuacjach kolizji norm czy problemów intertemporalnych. W ramach decyzji interpretacyjnej adwokat oddziałuje na sposób rozumienia normy prawnej, prezentując konkurencyjne warianty wykładni oraz argumentację przemawiającą za ich przyjęciem. Działania te nie ograniczają się do klasycznych dyrektyw wykładni, lecz obejmują również odwołania do wartości, zasad prawa oraz utrwalonej praktyki orzeczniczej. W ten sposób adwokat uczestniczy w kształtowaniu znaczenia danej normy, które następnie stanowi punkt odniesienia dla dalszych

30 T. Stawecki, *O celowości rozumowań prawniczych…*, s. 42.

31 A. Szot, *Między jednolitością a elastycznością stosowania prawa* (w:) *Wpływ teorii Jerzego Wróblewskiego na współczesne prawoznawstwo*, red. T. Bekrycht, M. Zirk-Sadowski, Warszawa 2011, s. 77.

32 J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa…*, s. 157 i n.; A. Szot, *Między jednolitością a elastycznością stosowania prawa…*, s. 42.

33 J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie praw…*, s. 161.

34 L. Leszczyński, *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*, Kraków 2001, s. 48–54.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

etapów procesu decyzyjnego. Szczególnie istotna jest rola adwokata w obrębie decyzji dotyczącej ustalenia faktów. Nie polega ona wyłącznie na prezentowaniu materiału dowodowego, lecz na selekcji i kwalifikacji faktów jako prawnie relewantnych oraz na ich opisie w języku normy prawnej. Tym samym adwokat współuczestniczy w procesie „przekładu" rzeczywistości faktycznej na strukturę prawną, która umożliwia dokonanie subsumcji. Wreszcie, w odniesieniu do decyzji co do wyboru konsekwencji prawnych, rola adwokata ujawnia się przede wszystkim w sferze rozumowania uzasadniającego. To na tym etapie dochodzi do ważenia wartości takich jak wspomniana pewność, legalność, słuszność czy sprawiedliwość materialna. Na tym etapie szczególna rola adwokata przejawia się w możliwości wpływania na napięcia pomiędzy jednolitością a elastycznością stosowania prawa.

Jednolitość oznacza dążenie do wydawania rozstrzygnięć tego samego typu w sprawach istotnie podobnych pod względem faktycznym i prawnym, co służy zapewnieniu przewidywalności i pewności prawa. Elastyczność natomiast polega na dopuszczeniu zróżnicowania rozstrzygnięć w granicach wyznaczonych przez normy, zwłaszcza tam, gdzie ustawodawca pozostawił luz decyzyjny lub posłużył się pojęciami nieostrymi czy klauzulami generalnymi[35]. Relacja między jednolitością a elastycznością ma charakter współwystępowania. Jednolitość dotyczy nie tylko wyniku, lecz także sposobu prowadzenia rozumowania, w tym ustalania faktów, interpretacji norm i doboru argumentów. Elastyczność pozwala natomiast uwzględnić indywidualne cechy sprawy oraz realizować wartości takie jak słuszność i sprawiedliwość materialna. Ostateczne rozstrzygnięcie powinno być rezultatem wyważenia obu tych reguł w toku uzasadnienia[36]. Adwokat, odwołując się zarówno do praktyki orzeczniczej, jak i do aksjologii prawa, może przedstawiać argumenty przemawiające za określonym wariantem rozstrzygnięcia spośród prawnie dopuszczalnych alternatyw.

IV.III. Wpływ narzędzi GenAI na poszczególne etapy decyzyjnego modelu stosowania prawa

Wykorzystanie narzędzi GenAI może osłabiać rzeczywisty udział adwokata w procesie stosowania prawa. Ryzyko to ujawnia się na kolejnych etapach sekwencji decyzji cząstkowych prowadzących do decyzji finalnej i pozostaje ściśle związane z zakresem funkcji poznawczych delegowanych na system.

Już na etapie rozstrzygania o obowiązywaniu normy i wyborze właściwej podstawy normatywnej może dojść do osłabienia samodzielnego rozumowania. Badania wskazują, że intensywne korzystanie z GenAI sprzyja delegowaniu takich czynności jak identyfikacja przepisów, porządkowanie podstaw prawnych czy eliminacja norm

35 A. Szot, *Między jednolitością a elastycznością stosowania prawa…*, s. 77–78.

36 A. Szot, *Między jednolitością a elastycznością stosowania prawa…*, s. 77–78.

konkurencyjnych. Samo wsparcie nie jest problemem. Ryzyko powstaje wtedy, gdy proces walidacyjny przestaje być przedmiotem samodzielnej refleksji, a wybór podstawy normatywnej następuje bez pogłębionej weryfikacji jej adekwatności do stanu faktycznego[37]. W takiej sytuacji adwokat zachowuje formalną kontrolę nad wynikiem, lecz jego realny wpływ na tok rozumowania słabnie, co sprzyja schematyzacji. Szczególne ryzyko dotyczy rozumowania interpretacyjnego. Użytkownicy GenAI mają skłonność uznawać wygenerowane warianty wykładni za poznawczo wystarczające, zwłaszcza gdy są spójne, poprawne językowo i zgodne z dominującą linią orzeczniczą[38]. Mechanizm ten ogranicza samodzielne rozważanie różnych interpretacji, w tym wykładni wymagających argumentów aksjologicznych, systemowych czy funkcjonalnych[39]. Rola adwokata może wówczas ulec redukcji do funkcji selekcyjnej, polegającej na wyborze wariantu zaproponowanego przez system, zamiast jego samodzielnego wypracowania[40]. Podobne zagrożenia występują przy ustalaniu faktów prawnie relewantnych. Delegowanie na GenAI porządkowania materiału dowodowego, streszczania akt czy wskazywania faktów istotnych może zmieniać charakter pracy adwokata[41]. Adwokat może wówczas przejmować rolę weryfikatora propozycji systemu zamiast aktywnie kwalifikować fakty w perspektywie normy prawnej. Przesunięcie odpowiedzialności za kontrolę relewantności faktów na narzędzie technologiczne osłabia związek między własnym rozumowaniem a oceną jego trafności. Najpoważniejsze konsekwencje pojawiają się jednak w rozumowaniu uzasadniającym, na etapie wyboru konsekwencji prawnych, gdzie dochodzi do ważenia wartości takich jak pewność, legalność, słuszność i sprawiedliwość materialna oraz do rozstrzygania napięcia między jednolitością a elastycznością. Badania wskazują, że GenAI sprzyja preferowaniu rozwiązań typowych,

37 Z. Buçinca, M. B. Malaya, K. Z. Gajos, *To Trust or to Think: Cognitive Forcing Functions Can Reduce Overreliance on AI in AI Assisted Decision Making*, „Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction" 2021/5, art. 188, s. 1–21, https://doi.org/10.1145/3449287; J. Schoeffer, J. Jakubik, M. Vössing, N. Kühl, G. Satzger, *AI Reliance and Decision Quality: Fundamentals, Interdependence, and the Effects of Interventions*, „Journal of Artificial Intelligence Research" 2025/82, s. 471–501, https://doi.org/10.1613/jair.1.15873

38 Zob. E. F. Risko, S. J. Gilbert, *Cognitive offloading*, „Trends in Cognitive Sciences" 2016/20, s. 676–688, https://doi.org/10.1016/j.tics.2016.07.002; N. Barr, G. Pennycook, J. A. Stolz, J. A. Fugelsang, *The brain in your pocket: Evidence that smartphones are used to supplant thinking*, „Computers in Human Behavior" 2015/48, s. 473–480, https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.02.029; A. Boldt, S. J. Gilbert, *Confidence guides spontaneous cognitive offloading*, „Cognitive Research: Principles and Implications" 2019/4, art. 45, https://doi.org/10.1186/s41235-019-0195-y

39 E. Kasneci, K. Seßler, S. Küchemann, M. Bannert, D. Dementieva, F. Fischer, U. Gasser, G. Groh, S. Günnemann, E. Hüllermeier, S. Krusche, G. Kutyniok, T. Michaeli, C. Nerdel, J. Pfeffer, O. Poquet, M. Sailer, A. Schmidt, T. Seidel, M. Stadler, J. Kuhn, G. Kasneci, *ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education*, „Learning and Individual Differences" 2023/103, art. 102274, https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274

40 H. Vasconcelos, M. Jörke, M. Grunde-McLaughlin, T. Gerstenberg, M. S. Bernstein, R. Krishna, *Explanations Can Reduce Overreliance on AI Systems During Decision-Making*, „Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction" 2023/7, s. 1–38, https://doi.org/10.1145/3579605; C. Rastogi, Y. Zhang, D. Wei, K. R. Varshney, A. Dhurandhar, R. Tomsett, *Deciding Fast and Slow: The Role of Cognitive Biases in AI Assisted Decision Making*, „Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction" 2022/6, s. 1–22, https://doi.org/10.1145/3512930

41 J. Schoeffer, J. Jakubik, M. Vössing, N. Kühl, G. Satzger, *AI Reliance and Decision Quality…*, s. 471–501.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

zgodnych z dominującą praktyką i statystycznie najczęściej występujących[42]. Może to prowadzić do wzmocnienia jednolitości kosztem elastyczności, nawet gdy specyfika stanu faktycznego uzasadniałaby odejście od schematu. Adwokat, zamiast uczestniczyć w aksjologicznym ważeniu racji, może nieświadomie przyjmować standardowe rozwiązania podsuwane przez system.

Z perspektywy etyki adwokackiej szczególnie niebezpieczne są sytuacje, w których wykorzystanie GenAI w procesie stosowania prawa prowadzi do faktycznego wycofania się adwokata z aktywnego udziału w tych procesach. Oznacza to oddanie ich pod kontrolę narzędzi opartych na redukcjonizmie ontologiczno-kognitywnym, co sprzyja zubożeniu rozumowania. Może to zagrozić ochronie interesów klientów i prowadzić do kolizji z zasadą ochrony interesów klientów jako podstawowym celem działania adwokata. W konsekwencji dochodzi do spłycenia rozumowania prawniczego, utraty kontekstu oraz ograniczenia zdolności do samodzielnego wypracowania innowacyjnych linii interpretacyjnych, zarówno na etapie rozumowania interpretacyjnego, jak i uzasadniającego.

V. Podsumowanie

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że narzędzia GenAI nie są neutralne z perspektywy zasad etyki adwokackiej. Problemem nie jest samo ich użycie, lecz to, jaką część procesu myślenia i oceny prawnej adwokat przekazuje systemowi. Wraz z delegowaniem czynności analitycznych pojawia się ryzyko odciążenia poznawczego, osłabienia krytycznej refleksji oraz ograniczenia kontroli nad własnym rozumowaniem. Może to prowadzić do uproszczenia analizy, utrwalania schematycznych rozwiązań oraz preferowania odpowiedzi typowych zamiast rozstrzygnięć adekwatnych do indywidualnych okoliczności sprawy. W konsekwencji zagrożone mogą być podstawowe wartości wykonywania zawodu, w szczególności niezależność, osobista odpowiedzialność za ocenę prawną oraz należyta ochrona interesu klienta. Nadmierne poleganie na technologii sprzyja także stopniowemu uzależnianiu się od jej sugestii i podporządkowywaniu decyzji prawniczych logice algorytmu.

Jednocześnie badania empiryczne nie potwierdzają, aby opisane zagrożenia były nieuchronne. Kluczowe znaczenie ma sposób korzystania z technologii. Jeżeli system pełni funkcję pomocniczą, porządkując materiał lub wspierając czynności organizacyjne, a nawet analityczne, ryzyko pozostaje ograniczone. Odmiennie należy ocenić sytuację, w której narzędzie zaczyna zastępować samodzielną analizę, interpretację przepisów czy ważenie wartości. Wówczas dochodzi do stopniowego osłabienia

42 L. Robb, R. Hews, F. Deane, M. Guihot, J. Farry, A. Kennedy, *'It's the End of the World as We Know It': Generative Artificial Intelligence and the Changing Landscape of Legal Practice and Education*, „UNSW Law Journal" 2025/48, s. 1129–1164, https://doi.org/10.53637/COLU6155

osobistego zaangażowania adwokata w proces rozumowania, co tworzy wskazane powyżej zagrożenia. W obliczu tych ryzyk decyzja o korzystaniu z narzędzi GenAI nie może być traktowana wyłącznie jako wyraz swobody adwokata w ustalaniu sposobu wykonywania zawodu. Jest ona bowiem w praktyce również decyzją mogącą mieć wpływ na podstawowe zasady deontologii zawodowej. W związku z tym zasadne wydaje się rozważenie przez samorząd adwokacki potrzeby doprecyzowania zasad etyki w taki sposób, aby wyraźnie wzmocnić ochronę niezależności, osobistego osądu oraz odpowiedzialności zawodowej w warunkach korzystania z narzędzi GenAI. Ewentualne zmiany nie powinny przyjmować postaci kazuistycznych regulacji technologicznych, lecz akcentować prymat osobistego rozumowania i realnej kontroli adwokata nad całością procesu podejmowania decyzji.

Należy podkreślić, że przedstawione stanowisko odnosi się do aktualnego etapu rozwoju narzędzi GenAI i jest aktualne na dzień sporządzania tekstu. Jednocześnie nie można tracić z pola widzenia, że problem relacji między człowiekiem a technologią ma wymiar długofalowy. Już na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku wskazywano, iż rozwój technologii informatycznych może prowadzić do powstania form inteligencji przekraczających zdolności człowieka oraz do głębokiej transformacji ładu społecznego. Wówczas były to prognozy o charakterze futurystycznym, dziś jednak dynamiczny rozwój systemów GenAI nadaje im wymiar bardziej uchwytny[43]. Oznacza to, że dyskusja nad statusem ludzkiego osądu, zakresem autonomii decyzyjnej prawnika oraz granicami dopuszczalnej delegacji czynności na systemy GenAI nie ma charakteru przejściowego. Jest to zagadnienie, które będzie ewoluować wraz z rozwojem technologii i wymagać stałej, pogłębionej refleksji normatywnej.

dr hab. adw. Piotr F. Piesiewicz

Autor jest profesorem Uniwersytetu SWPS na Wydziale Prawa oraz wiceprzewodniczącym Zespołu do spraw zmian w Zbiorze Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu, działającego przy Naczelnej Radzie Adwokackiej.

The author is an SWPS University professor at the Faculty of Law and deputy chair of the Team in charge of amendments to the Rules of Advocates' Ethics and Professional Dignity, formed at the Polish Bar Association.
ORCID: 0000-0002-2736-5363

43 V. Vinge, *The Coming Technological Singularity: How to Survive in the Post Human Era*, referat wygłoszony podczas VISION 21 Symposium, NASA Lewis Research Center i Ohio Aerospace Institute, 30–31.03.1993, opublikowany w: NASA CP 10129; wersja zmieniona: „Whole Earth Review" Winter 1993, https://edoras.sdsu.edu/~vinge/misc/singularity.html (dostęp: 14.02.2026 r.).

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

adw. Krzysztof Wojdyło

Autor jest adwokatem, wspólnikiem w kancelarii Wardyński i Wspólnicy. Specjalizuje się w prawie nowych technologii. Współzałożyciel Fundacji Instytut Nowego Prawa. Członek Zespołu do spraw zmian w Zbiorze Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu, działającego przy Naczelnej Radzie Adwokackiej.

The author is an advocate, a partner at Wardyński and Partners Law Firm. He specializes in new technologies law. Co-founder of the New Law Institute Foundation. Member of the Team in charge of amendments to the Rules of Advocates' Ethics and Professional Dignity, formed at the Polish Bar Association.

Abstract

Keywords: *generative artificial intelligence, advocate, professional independence, autonomy of professional judgment, advocates' ethics, cognitive offloading, application of law*

The impact of generative AI tools on the independence and professional judgement of an advocate. Ethical and cognitive challenges connected with automating legal practice

The article examines the impact of generative artificial intelligence tools on the autonomy of an advocate's judgement within a decision-making model of the application of law. It contrasts the statistical nature of GenAI systems with the complexity of legal reasoning and discusses cognitive offloading and metacognitive passivity. It argues that delegating analytical tasks may weaken the advocate's personal involvement, thus requiring stronger protection of professional independence and the client's interests within the Code of Ethics for Advocates.

Bibliografia

1. **Barr Nathaniel, Pennycook Gordon, Stolz Jennifer A.,** Fugelsang Jonathan A., *The brain in your pocket: Evidence that smartphones are used to supplant thinking*, „Computers in Human Behavior" 2015/48, https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.02.029
2. **Boldt Annika, Gilbert Sam J.,** *Confidence guides spontaneous cognitive offloading*, „Cognitive Research: Principles and Implications" 2019/4, https://doi.org/10.1186/s41235-019-0195-y
3. **Brożek Bartosz,** *Umysł prawniczy*, Kraków 2024

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

4. **Buçinca Zana, Malaya Maja Barbara, Gajos Krzysztof Z.,** *To Trust or to Think: Cognitive Forcing Functions Can Reduce Overreliance on AI in AI Assisted Decision Making*, „Proceedings of the ACM on Human Computer Interaction" 2021/5, https://doi.org/10.1145/3449287
5. **Fan Yizhou, Tang Luzhen, Le Huixiao, Shen Kejie, Tan Shufang, Zhao Yueying, Shen Yuan, Li Xinyu, Gašević Dragan,** *Beware of Metacognitive Laziness: Effects of Generative Artificial Intelligence on Learning Motivation, Processes, and Performance*, „British Journal of Educational Technology" 2025/56, https://doi.org/10.1111/bjet.13544
6. **Ferraris Andrea Filippo, Audrito Davide, Di Caro Luigi, Poncibò Cristina,** *The architecture of language: Understanding the mechanics behind LLMs*, „Cambridge Forum on GenAI: Law and Governance" 2025/1, https://doi.org/10.1017/cfl.2024.16
7. **Gerlich Michael,** *GenAI Tools in Society: Impacts on Cognitive Offloading and the Future of Critical Thinking*, „Societies" 2025/15, https://doi.org/10.3390/soc15010006
8. **He Hangfeng, Su Weijie,** *A Law of Next Token Prediction in Large Language Models*, arXiv 2024, https://doi.org/10.48550/arXiv.2408.13442
9. **Hildebrandt Mireille,** *The Future of Computational Law in the Context of the Rule of Law*, „Journal of Cross disciplinary Research in Computational Law" 2024/2, https://journalcrcl.org/crcl/article/view/63
10. **Hu Xiao, Luo Liang, Fleming Stephen M.,** *A role for metamemory in cognitive offloading*, „Cognition" 2019/193, https://doi.org/10.1016/j.cognition.2019.104012
11. **Jakubiec Marek,** *Metaphorical Simulation and Legal Reasoning: Discovering the Legal Unconscious* (w:) *Legal Reasoning and Cognitive Science: Topics and Perspectives*, red. M. Brigaglia, C. Roversi, „Diritto & Questioni pubbliche", Special Publication, August 2023
12. **Kasneci Enkelejda, Sessler Kathrin, Küchemann Stefan, Bannert Maria, Dementieva Daryna, Fischer Frank, Gasser Urs, Groh Georg, Günnemann Stephan, Hüllermeier Eyke, Krusche Stephan, Kutyniok Gitta, Michaeli Tilman, Nerdel Claudia, Pfeffer Jürgen, Poquet Oleksandra, Sailer Michael, Schmidt Albrecht, Seidel Tina, Stadler Matthias, Kasneci Gjergji,** *ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education*, „Learning and Individual Differences" 2023/103, https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274
13. **Kolkman Daan, Bex Floris, Narayan Nitin, van der Put Manuella,** *Justitia ex machina: The impact of an AI system on legal decision making and discretionary authority*, „Big Data & Society" 2024/11, https://doi.org/10.1177/20539517241255101
14. **Koszowski Maciej,** *Why Legal Reasoning Has to Be Unique*, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu" 2017/7, https://doi.org/10.14746/ppuam.2017.7.20
15. **Lai Jinqi, Gan Wensheng, Wu Jiayang, Qi Zhenlian, Yu Philip S.,** *Large Language Models in Law: A Survey*, arXiv 2023, https://doi.org/10.48550/arXiv.2312.03718

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2

16. **Leszczyński Leszek,** *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*, Kraków 2001
17. **Naveed Humza, Khan Asad Ullah, Qiu Shi, Saqib Muhammad, Anwar Saeed, Usman Muhammad, Akhtar Naveed, Barnes Nick, Mian Ajmal,** *A Comprehensive Overview of Large Language Models*, arXiv 2023, https://doi.org/10.48550/arXiv.2307.06435
18. **Peykani Pejman, Ramezanlou Fatemeh, Tanasescu Cristina, Ghanidel Sanly,** *A Structured Taxonomy and Review of Challenges, Limitations, Solutions, and Future Directions*, „Applied Sciences" 2025/15, https://doi.org/10.3390/app15148103
19. **Rastogi Charvi, Zhang Yunfeng, Wei Dennis, Varshney Kush R., Dhurandhar Amit, Tomsett Richard,** *Deciding Fast and Slow: The Role of Cognitive Biases in AI Assisted Decision Making*, „Proceedings of the ACM on Human Computer Interaction" 2022/6, https://doi.org/10.1145/3512930
20. **Risko Evan F., Gilbert Sam J.,** *Cognitive offloading*, „Trends in Cognitive Sciences" 2016/20, https://doi.org/10.1016/j.tics.2016.07.002
21. **Rissland Edwina L., Ashley Kevin D., Loui Ronald P.,** *AI and Law: A Fruitful Synergy*, „Artificial Intelligence" 2003/150, https://doi.org/10.1016/S0004-3702(03)00122-X
22. **Robb Lachlan, Hews Rachel, Deane Felicity, Guihot Michael, Farry Jonah, Kennedy Amanda,** *'It's the End of the World as We Know It': Generative Artificial Intelligence and the Changing Landscape of Legal Practice and Education*, „UNSW Law Journal" 2025/48, https://doi.org/10.53637/COLU6155
23. **Rohilla Atiya,** *Impact of Excessive GenAI Tool Usage on the Cognitive Abilities of Undergraduate Students: A Mixed Method Study*, „Advance Social Science Archive Journal" 2025/4, https://doi.org/10.55966/assaj.2025.4.1.0115
24. **Schoeffer Jakob, Jakubik Johannes, Vössing Michael, Kühl Niklas, Satzger Gerhard,** *AI Reliance and Decision Quality: Fundamentals, Interdependence, and the Effects of Interventions*, „Journal of Artificial Intelligence Research" 2025/82, https://doi.org/10.1613/jair.1.15873
25. **Stawecki Tomasz,** *O celowości rozumowań prawniczych w polskiej teorii prawa i praktyce prawniczej* (w:) *Rozumność rozumowań prawniczych*, red. M. Wyrzykowski, Warszawa 2008
26. **Surden Harry,** *ChatGPT, GenAI Large Language Models, and Law*, „Fordham Law Review" 2024/92, https://fordhamlawreview.org/wp-content/uploads/2024/03/Vol.-92_Surden-1941-1972.pdf
27. **Szot Adam,** *Między jednolitością a elastycznością stosowania prawa* (w:) *Wpływ teorii Jerzego Wróblewskiego na współczesne prawoznawstwo*, red. T. Bekrycht, M. Zirk-Sadowski, Warszawa 2011

28. **Vasconcelos Helena, Jörke Matthew, Grunde-McLaughlin Madeleine, Gerstenberg Tobias, Bernstein Michael S., Krishna Ranjay,** *Explanations Can Reduce Overreliance on AI Systems During Decision Making*, „Proceedings of the ACM on Human Computer Interaction" 2023/7, https://doi.org/10.1145/3579605
29. **Vinge Vernor,** referat wygłoszony podczas VISION 21 Symposium, NASA Lewis Research Center i Ohio Aerospace Institute, 30–31.03.1993, opublikowany w: NASA CP 10129; wersja zmieniona: „Whole Earth Review" Winter 1993, https://edoras.sdsu.edu/~vinge/misc/singularity.html (dostęp: 14.02.2026 r.)
30. **Wróblewski Jerzy,** *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988
31. **Wróblewski Jerzy,** *Wartość a decyzja sądowa*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.04.2